

ÖREGEMBER OLVAS

Amikor alkonyodik nem az óra
hanem az élet mutatója
aprólékosan olvasgat az ember
kóstolja csócsálja a szavakat
adnak-e zamatot
falásnyi aromát
bizsergető érzeteket
párája vajon könnyekre fakaszt
szimatolhatsz-e kikötőket
vásári illatot falusiast
ha finom a nyelet
ínyeden forगतod
Aranyét Krúdyét
az ínycsiklandón tálalót
fűszereivel izgató Didét
de akinek szófordulata rágós
aszott szálkás örömtelen
kiköpöd menten
az illemet öreg test
már ne tettesd

Polcz Alaine

IDEJE AZ ÖREGSÉGNEK

Naplójegyzetek

Megint kórházban vagyok. Úgy gondolom, hogy ez maga a földi pokol. Itt szembenézhet az ember azzal, mi várhat rá.

Kétszáz volt a vérnyomásom, mire lennebb ment, rosszul lettem. A családorvosom mondta, ne várjak mentőre, ha van, aki bevigyen, azonnal menjek. Bejelentett, már vártak. Az ügyeletes orvos kikérdezett. Keresnem kellett a szavakat. Ha megtaláltam, tőmondatban, lassan, világosan igyekeztem kimondani. Éreztem, hogy nehezen koncentrálok, nehezen értem meg, amit mond. Közben végezte a szokásos neurológiai vizsgálatot, amin nagyon jól mulattam, mert én ezt már százszor láttam, és magam is csináltam autóbalesetnél.

– Kicsit féloldalasan mosolyog – mondta.

Utána bevittek az agyi ct-re (computer tomográf). Érdekes, noha tudta, hogy nem vagyok jól, és Gábor elkísért volna, mégis hagyott a folyosón egyedül imbolyogni. Mikor a ct-ről fölkeltem, valamivel barátságosabb lett, és azt mondta: – Nincsen komoly baj.

Ezeknek utána odatoltak egy pótágyat, és bevitték a szobába, ahol már hárman feküdtek (aludtak), de senki sem szólt, a szemét sem nyitotta ki, noha fölkapcsolták a nagyvillanyt. A nővér segített levetkőzni, adtak valami gyógyszert. A szekrények elé gurították a kerekcsészes ágyamat. A holmimat az asztalra tették. Nem volt máshol hely. Az orvos azt mondta, hogy még mindig magas a vérnyomásom. Nem kérdeztem, hogy mennyi.

Másnap a főorvos könnyedén azt mondta: – Ez a kis vérömleny semmi. – Valószínűleg semmi, de a lényeg az, hogy *van* vérömleny az agyban. Megvizsgált, alaposan és szépen, barátságos és figyelmes volt. Az anamnézishez nem voltak nálam a papírok – de hát majd utólag föl vesszük. Aztán jött az, hogy kit értesítsenek, ha meghalok. Aláírást írták, hogy minden vizsgálatba beleegyezem, és aláírást írták azt is, hogy semmi tárgyért felelősséget nem vállalnak, és hogy mobilt csak a saját felelősségemre használok.

A főorvos biztosított, hogy nagyon jó a mozgásom, és nagyon jó a tartásom is, tulajdonképpen meg van elégedve, de azért fontos, hogy behoztak. Elmondtam, hogy akkor szeretnék hazamenni, mire közölte: – A beteg kívánságát mindig szem előtt tartjuk, de azt javaslom, hogy inkább maradjon még, mert itt biztonságban van. Meg kell figyeljük, és még kell néhány vizsgálat is. – Milyen vizsgálatok kellene? – Agyi ultrahang, doppler meg egyebek, és a laborleletek eredményét is várjuk meg.

Mellesleg az ügyeletes orvos előző nap reggeltől másnap estig dolgozott. Az én kezelőorvosom is sokszor éjfélkor megy haza. Szüntelenül jönnek a mentők, hozzák az eszméletlen betegeket, egyik agyvérzés a másik után. Front van. Maradnom kell a vizsgálatok miatt. Majd átvisznek egy másik szobába, ahol egy gyönyörű ágy vár. A pótágy is nagyon kényelmes és jó volt, csak nem tudtam hova tenni a holmimat. A többi beteg meg nem fért a szekrényéhez.

Az új szobában az ablak melletti ágyon egy húszéves kislány fekszik, két hétig volt kómában, most hozták át az intenzívra. Egyelőre nem beszél, nincs magánál. (Másnap sajnos elkezdett beszélni, azóta folyamatosan beszél.) A középső ágyon fekszik Irénke, aki akkor még szintén nem beszélt. Ferdén fektették le, nem takarták be rendesen, ami engem egy kissé meglepett. Amikor a nővér kiment, próbáltam szólni hozzá, megismogattam az arcát, kinyitotta a szemét, föl nézett, láthatólag nem tudta, hol van. Két nap múlva ő is elkezdett beszélni. A harmadik ágyra kerültem én. Nagyon kellemes, csöndes szoba volt, jól éreztem magam.

A reggel azzal kezdődik, hogy vért vesznek (a vizeletemet el is felejtették, azóta sem kérték), egyéb vizsgálatok, és bekötötték az infúziót. Azt mondja a kezelőorvosom: – Reggel, délben és este vérnyomásmérés – és ahányszor változást, a legkisebb rosszullétet érzem, azonnal szóljak a nővéreknek. Igen ám, de a nővérek mint az örültek rohangálnak az újonnan behozott betegekkel. A mellettünk lévő szobában is két vagy három férfi fekszik derékig meztelenül – már három napja nem tértek magukhoz.

Na de az én szobám kezd szépen feleszmélni. És a következő történik. Elmegyek tusolni. Két szoba van egymás mellett, kis előszobával, ebből nyílik a tusoló. Ami azt jelenti, hogy egy tusoló van föl akasztva a falra, alatta meg egy műanyag szék. Seholy fogas, akasztó, törülközőtartó, szappantartó, semmi. Belül van egy kis vécéfülke, a vécénél egy kézmosó, de nem működik. Hiába nyitom meg, nem jön a víz. Bezárni az ajtókat nem lehet. Eleinte azt hittem, hogy lehet, de tévedtem, nem zárnak az ajtók. Amin nem is csodálkozom, mert ha valaki összeesik, nem tudnak bejutni. (Akkor még nem tudtam, hogy itt mindenki szédül és esik el.) Tehát ártatlanul bemegyek, körbenézek. Irtózatossá válok a vécé, olyan pisizag, ami már hetek óta beivódott. Mi a cso-

dát csináljak? Láttam, hogy a betegek tudata nem tiszta, nemcsak az én szobámban, hanem a többiben sem, hogy nemigen mosnak kezet, nincs is hol, mert nem működik a csap, le van törve. Nyilván a végére sem tudnak vigyázni.

Tettem a kilincstre egy nagy papír zsebkendő, ráhelyeztem a bugyimat, és a törülközőmbe belecsavarva jöttem be, mindent a szobában hagytam. A törülközőt nagy nehezen az ajtó sarkára fölakasztottam. Beálltam a tus alá, s egyszer csak zsupp, kivágódik az ajtó, megjelenik egy pocakos férfi, és azt kérdezi: – Ki csöngetett, ki kért segítséget? – Mondom, én nem, de abban a pillanatban a bugyim leesett a fürdőszoba közepére. Mondta ő, „pardon”, visszaakasztotta a kilincstre, immár papír zsebkendő nélkül. Nem tudom, honnan jött rá, hogy a kilincstre tegye. Azzal eltűnt a fürdőszobából, hogy megkeresse, ki csöngetett.

Elég tűrhető a koszt, a másik két betegnek behozták a kórterembe. Az ablak mellett fekvő kislány evett egy picit, aztán jöttek a szülei, az öccse is, és olyan fél tizenkettőtől négyig egyfolytában beszéltek hozzá. És hoztak neki kosarat és mozsarat, zúzapörköltet és rántott gombát, rántott sajtot. Természetesen narancsot és banánt, üdítőitalt és csokoládét. A következő nap legnagyobb rémületemre egy kistévét. Mikor a kislány magához tért, azonnal kinyitotta a tévét, és bömböltette.

A középső ágyon Irénkém, amikor magához tért, elkezdte keresni a bugyiját. Eddig pelenkázni kellett, eszméletlen volt. Amikor pelenkázták, láttam, hogy az ápolók mindenhez gumikesztyűt húznak, és használat után azonnal kidobják egy dobozba. Tehát naponta legalább ötven pár gumikesztyűt elhasználnak: nálunk mind a két kezükre húznak, és bármi kell, ágytál vagy más, ahhoz is gumikesztyűt vesznek fel. Jó, sok talán az ötven pár, de legalább húsz párat elhasználnak. Csak a mi szobánkban.

Másnap vagy aznap, amikor magához tért Irénke a középső ágyon, azt mondja, hogy kellene neki egy tiszta bugyi. Kér, hogy keressem meg a szekrényében. Keresem a szekrényében, nincs tiszta bugyi. Egy sincs. Keresem az éjjeliszekrényében, ott sincs. Erre dühös lesz, támolmogva fölkel, ő kezdi el keresni. Kinyitja az én szekrényemet is. Mondom neki: – Te, az az én szekrényem! – ártatlanul, hogy ott hiába keresi. Erre fölcsattan: – Nem gyanúsítalak, hogy te loptad el, de ellopták a bugyimat.

Akkor már magához tért a kislány is, aki a sarokban feküdt. Mikor az ő szekrényét is kinyitotta, a maga frissességében, világosan, derűsen, mintha az előző incidenst nem is hallotta volna, azt mondta: – Az az én szekrényem, ott hiába tetszik keresni! – Irénke erre megfordult: – A bugyimnak meg kell lenni. – És elkezdett a szekrényekben, a sajátjában, az enyémben és a kislányéban is kutatni. Összekevert mindent. Betette a saját holmiját a mi szekrényünkbe, a miénket a sajátjába. – Ez rettenetes, hogy az embernek még a bugyiját is ellopják!

Eszembe jutottak Sári gyönyörű álmai, amit mostanában adott oda olvasni, ő meséli, hogy sokszor úgy érzi álmában, hogy nincs fehérneműje és bugyija. Megdöbbsenem, mi is van itt a bugyi körül? Eszembe jutott, hogy anyám is, akit anus-prae-vel operáltak (ez a végbél kivarrása a hasfalra, és még nem voltak ezek a remek széklettartó zacskók és egyebek), úgy tönkretette a székletével a bugyikat, nehéz volt kivenni a foltokat. De hiába vettünk újakat, a régieket használta. Egyszer a háziasszonya, Magdus mondja sírva: – Édesanyád azt mondja, hogy elloptam a szennyestől a bugyiját. Kutasd át az egész lakást, becsületszavamra mondom, nem loptam el. – S egy kicsit szégyenlős mo-

sollyal teszi hozzá: – Ha valaha loptam volna is életemben, akkor se lopnék ilyen kopott bugyit.

Azóta eltelt két nap. Közben megtaláltam Irénke bugyiját. A szekrénye aljában, ahova nem nézett be, mert nagyot kellett hajolni, találtam egy fekete szövetnadrágot és benne egy pisis bugyit. Nyilván abban hozták be a mentők. Kimostam, és odaadtam: – Nézd, reggelre megszárad, és akkor föl tudod venni.

Később Irénke kiment, de nem talált vissza a vécéről. A kislány, aki magához tért, azóta is egyfolytában beszél. Eleinte azt mesélte, hogy két napig aludt, aztán kiderült, hogy két hétig feküdt kómában az intenzíven. Mikor magához tért, csodálkozott, hol van, és olyan boldog lett, hogy elkezdett megállíthatatlanul beszélni. Elég hangosan, eléggé kiabálva.

Bejöttek hozzá a műtősfüük, az ápolók. Mindenki örült, hogy él, íme, tud beszélni, gesztikulálni, enni. Kiderült, hogy lélegeztetőn volt, s azt is elmondták nekem halkán, hogy bizony arra kellett számítani, hogy a másik oldalra kerül. A szülei kétségbe voltak esve, de hogy magához tért, most ünneplik – és a tévét is behozták neki. Ma még két mobilt is, hiába mondta az orvos, hogy óvatosan mozogjon, a vécére is csak kísérelvel menjen ki, inkább feküdjön, keveset beszéljen, és maradjon nyugodtan. Két és fél óráig beszélgetett a szüleivel, szenvedélyesen vitatkozva, hogy haza akar menni. (Mellesleg én kísértem ki este fürdeni, noha mondták, hogy ez tilos, mert ha ketten esünk el, annál nagyobb a baj.)

Mínekutána jól kifáradt a szülőkkel, elkezdett mobilozni. Hiába mondtam, hogy pihenjen már egy kicsit, nem, könnyesen csillogó szemmel mondta és mutatta, hogy a barátnői hívják egymás után. Nyusziképet küldenek, nézzem meg a mobilon, a nyuszinak virág van a szájában (egy kutyát is küldtek, de a kutyának nem tudom, mi van a szájában). És jön-megy a folyosón, kezében a mobil, vagy a telefonhoz megy, miközben bömböl a tévé, és képtelen vagyok megértetni vele, hogy ezt nem lehet. Láthatólag nem tudja fölfogni (a judícium csökkent, ugyanúgy kontrollálatlan a beszéde, mint Irénkének, aki vagy hallgat, vagy összevissza beszél). Aztán észreveszem, hogy én is eltéveszttem a szavakat.

Este betolnak a szobánkba (vagy talán a következő este, én is összekeverem a napokat) még egy beteget, aki szintén nem tud beszélni. Hiába szólunk hozzá, nem válaszol, a feje forró, piros lázrózsái vannak, ugyanakkor verítékes a homloka. Valószínűleg haldoklik. Odatolják a szekrények elé, mint engem, máshol nincs hely. Nem tudok odaferni a szekrényünkhöz, mert a pótágy pontosan a szekrényajtók előtt van. Nincs másutt hely. Megint nem tudunk kivenni egy zsebkendőt, egy tiszta bugyit, pizsamát vagy akár pulóvert, az ember mindentől el van zárva. Aztán rájöttem, hogy ez kerekas ágy, és ha nekifohászok, akkor el tudom húzni egy kicsit. Persze, a néni akkor megrezen, kinyitja a szemét (a néni fiatalabb, mint én), és nyugtalanul körülnéz. Rázza az ágya rácsait, tépi a haját, a ruháit, nem lehet vele kontaktusba lépni. Próbálok megnyugtani, simogatni és betakarítani, de nem elég nagy a takarója, csak egy pokróc van behúzva a dunyhahuzatba. Nem érti a beszédet, a mozdulatokat néha. Picit megnyugszik, visszabújok az ágyamba.

Nem tudok aludni. Telik az idő, érzem, hogy ez nekem sem lesz jó, mentő ötletem támad. Még első nap, amikor itt voltam, kimentem, és vettem többek között egy doboz

sört, hogy az majd ellazít, s akkor tudok aludni. Hajnali egy-két óra körül kimentem, kivettem boldogan a sört (amit előzőleg a nővér már megtalált, és meg is kérdezte, hogy kié ez a sör, mire mondtam nevetve, hogy nem tagadom le, az enyém, de ugye látja, hogy „alkoholmentes”. A nővér értette a tréfás hangsúlyt, és rám hagyta, hogy a sör alkoholmentes). Kegyetlen nap volt, azt hiszem, ez volt a bugyis nap. Óvatosan megrántottam a doboz fémfüleskékjét, hogy kinyissam. Természetesen letörött a fülecske, így nem tudtam kinyitni a sört.

Visszafeküdtem, és hajnal felé elaludtam. De hat órakor már jöttek a nővérek, hogy tisztába teszik Irénkét. Aztán az eszméletlen beteg feje fölött (ismerik már, és tudják, hogy leépült) beszéltek meg: – Ezt is már oda kell vinni, ahová való. – A betegnek kicsit ritkul a haja, szép, intelligens arca van, csont és bőr. De nehezen kezelhető, az ágyban tépi az ágyneműjét és a haját. Időnként nyög, aztán hallom, hogy elcsöndesedik. Hajnal felé gyönyörű tisztán megszólal: – Csak magyarul – majd könnyörögve: – Csak magyarul beszéljetek velem, szóljatok hozzám! – Meg vagyok döbbenne, merthogy nappal nem tud beszélni, a következő nap sem tudott. Még nem tapasztaltam, hogy eszméletlen ember ilyen gyönyörű tisztán beszéljen és könnyörögjön. Pedig hallottam már valakit a román kórházban, a halála előtt arra kérni az ápolókat: – Jaj, magyarul beszéljenek velem! – A jeruzsálemi hospice-ban is voltak magyar zsidók, akik kérték a nővért: – Maradjon itt. Beszéljen velünk magyarul.

A nővérek egész nap rohangálnak egyik betegtől a másikig, alig tudnak gyógyszert osztani. Szó sincs arról, hogy rendszeresen meg tudják mérni a vérnyomásomat. Tíz-tizenkét órát vannak szolgálatban, zömében súlyos betegekkel. Egyszerre hármunknak kötik be az infúziót, de aztán elfelejtik megnézni, ha lement. Már tudom, hogy úgyszem lesz az embernek semmi baja. Gyorsan elzárom. Mikor csöngetek, egy idő múlva valaki beront, leszedi az állványokról az üres palackokat, kiszedi a karunkból a tűt. Három palackkal kapunk, nem lehet tudni, hogy mit. Orvost nem láttam azóta, csak néha berohanni egyet, aki azt kérdezi, jól vagyunk-e, aztán rohan tovább.

Következő nap (csak hogy még erről a pokolról írjak) a széles folyosón ülünk. Kicsivel távolabb tőlünk egy férfi fekszik a hordágyon eszméletlenül, miközben nekünk osztják a reggelit. A beteghordók fiúk, férfiak, soványak, pocakosak, kedvesek, ilyenek, olyanok; van az osztálynak fekete humora. Az egyik kitol egy öregasszonyt a folyosóra. Föl van csúszva a hálóingé és a köntöse, látszik, hogy nincs rajta bugyi, csak papucs a lábán. Odatolja mellém, de nincs odakészítve a szék az asztalomhoz. Már tudtam Miklós miatt, hogyan kell, így gyorsan odafordítom a széket. Belehuppantja a nénit, azzal elszalad. Siet a másik beteg után.

A néni panaszkodik, hogy fázik a lába, de én nem tudom megemelni, hogy kihúzzam a pongyoláját alóla, hogy azzal betakarjam. Már elég otthonosan érzem magam, tudom, hol vannak bálákban a tiszta ágyneműk, leveszek egy lepedőt, betakarom, az egyik papírszalvétámat meg a nyakába kötöm. Kihozzák az ételt, kanalaznia kéne, de nincs ereje megfogni. Látom, hogy mind a két keze tele lila foltokkal, apróbb sebekkel – az injekciós helye. Akkor rám néz könnyörögve – nem tud beszélni. Látom, hogy etetni kéne, még szerencse, hogy tudok beteget etetni. Közben kirohan a nővér: – Beteszem a fogait, jó? – S ott előttem kiveszi a pohárból az alsó és a felső fogsort (már nekem is ott az étel), beteszi a néni szájába. – Remek! – mondja örömmel, s rám mosolyog. – Látom, meg tudja etetni. – Igen ám, de a néni egy idő múlva kezd lecsúszni

a széken, s akkor félrenyelhet. Ebből baj lehet, de nincs erőm megemelni. Keresem a nővért, és látom, hogy infúziót köt be. Na most mit csináljak?

Gondolom, hogy keresek egy beteghordó fiút, találok is, de az éppen futólépésben tol egy beteget az agyi ct-hez. Ezt sem lehet mozgósítani. Közben az Irénkém kiabálni kezd valamit a szobánkból.

Mindig nyitva van a kórterem ajtaja, ez okból mindig óriási lárma van, mert mindenki a folyosón át kiabál egymásnak: a nővérek és a beteghordók, hogy mit kell csinálni, szólnak a mobilok, hogy ide vagy oda, hányas szobába tolnak valakit. Hol pedig mossák fel géppel a folyosót, szedik össze az edényeket, ide vagy oda gurítják a tálalóasztalt, osztják a gyógyszereket. Biztatják, etetik a betegeket. Látom, hogy mindenki erején felül küszködik. Még jó, hogy időnként képesek humorizálni.

Azt mondja az egyik nővér: – *Most volt a 125 éves évfordulója a kórháznak. És tudja, asszonyom, mi volt ez azelőtt? Tébolyda. És tudja, melyik osztály ez?* – Mondom: – *A stroke-osztály. – Nem, ez a tébolyda. Itt egy tébolydában élünk. Sok az eszkimó, kevés a foka.*

A néni egyre lejjebb csúszik, én egyre fáradtabb vagyok, nincs is kedve enni. Mutatja, hogy fájik a térd, a bokája, próbálom jól köréje csavarni a lepedőt. Aztán mondja, hogy huzat van, és eszembe jut, hogy otthon én is minduntalan úgy érzem, huzat van, mikor más nem érzi, akkor is érzem, hogy valahol egy ajtó vagy ablak nyitva maradt. Itt a hosszú, széles folyosón honnan jöhet a huzat? Az a huzat, amit még én sem érzek. De ő érzi, és biztos úgy van. S akkor egyszer csak kibuggyan a szája szélén az étel. Uramisten, lehet, hogy félrenyelte. Most mi lesz? (Annak idején anyám is félrenyelte – egy emelettel fentebb, ugyanebben a kórházban, aspirált, attól tüdőgyulladást kapott – és három nap múlva meghalt.)

Másnap reggel olyan szépen sütött a nap, hogy az jutott eszembe, megnézem a szomszéd folyosót. Vasárnap reggel, a gyönyörű időben elindultam. Odajön az egyik beteghordó, és figyelmeztet: – Ne tessék arra menni. – Kérdezem: – Tilos? – Nem, csak kelemetlenségeknek lehet kitéve. – Milyen kelemetlenségnek? – Hát egy beteg pizsamában, még azt hiszik, hogy elkóborolt, és tesznek a hátára egy számot, aztán mennek a telefonok minden osztályra, hogy keresnek egy beteget. – De én meg tudom mondani a nevemet és a szobaszámot is, honnan jöttem. (Közben eszembe jut, háromszor mondta el Gábor a szobaszámomat, mire megjegyeztem. A nővér is mondta.)

Hát ma vagy tegnap én is...?

Megértettem. Egyszer a házunk előtt megszólított egy asszony, és azt kérdezte, hogy ebben a házban lakik-e. – Nem, itt én lakom. Hány szám alatt tetszik lakni? – Nem tudta megmondani. – Milyen utcában tetszik lakni? – Csak nézett rám, s nem tudta megmondani az utca nevét.

Emlékszem, hogy Vízaknán, ahol hajdanában, kicsi gyermekként éltem, most az egyik unokahúgom lakik ott, aki elvállalta egy öregember gondozását a lakásáért. Ő mesélte, hogy egyszer elkóborolt az öreg, ledobta a ruháit is, és meztelenül ment éjszaka az utcán.

Mit keres az ember meztelenül az úton?

Mi van a tudattal? Mit akar a tudattalan?

Itt is hallom egyik nap, hogy ledobta a ruháit, és nem találjuk, hogy merre ment a beteg. Ez is egy formája az öregedésnek? Hol az a bizonyos tudat, hol az a bizonyos mag, amiről beszélni szoktam?

A skizofrén férfi is ilyen volt, aki a szobában végezte a dolgát. Nem lehetett kommunikálni vele. A balesete után, a halála előtt mindenről tudott – amikor mi azt hittük, hogy a tudata elborult.

Mit látunk kívülről, és mi van belül?

Mikor betettek ebbe a szobába, elnézést kértek, hogy még egy pótágyat is be kell tenniük. Mondták, hogy soha ennyire nem volt szükség. Ma reggel elvitték a pótágyas asszonyt. Elmentem sétálni egy kicsit a parkba, és mire visszajöttem, a szekrények előtt újra ott egy pótágy, és benne egy másik eszméletlen beteg.

Így élünk Pannóniában. A kis Csipkerózsika, aki a kómából magához tért, boldog, és egyfolytában beszél. Két mobilon felváltva, nem lehet leállítani. Miközben a tévé rendületlenül bekapcsolva. Könnyes szemmel mondja, hogy mindenki szereti, és ez milyen jó. Ugyanúgy elfelejtett dolgokat, mint mi.

Mit keres az ember az életben – mikor már nem tud keresni? Több generáció fekszik a szobánkban: ő húszéves, mellettem egy hetvenéves, én meg nyolcvannégy vagyok.

Csipkerózsika ma azt kérte tőlem: – Tessék megnézni, mi lesz vacsorára! – Megnézem: hal. – Jaj, azt nem kérek! – A nővér is bement, tőle is megkérdezte (akkor értettem meg, hogy a nővérek mindig kontrollálják, mit mond a beteg, és mit közvetít a másik, melyik véti el, melyik felejtí el): – Hal van, hozzak? – Nem, nem szeretem, van más vacsorám. – Egy óra múlva azt mondja Rózsika: – Én nem kaptam vacsorát, tessék szólni! – Mondom: – Nekem is, a nővérnek is azt mondtad, hogy nem akarsz. – Ezt mondtam? Nem emlékszem – és nevet.

Középső szomszédomnak most jött látogatója, és hallom, azt mondja neki: – Nem ebédeltem semmit. – Mire én: – De Irénkém, velem egy asztalnál ültél. – Én? Nem is voltam kinn. – Később azt mondja a látogatójának, aki leült mellé: – Mit akarsz itt? Menj haza. – Nekem meg: – Nincs senkim, soha senki nem jön látogatóba.

Az asszony, aki meglátogatta, a szomszédnője. Ápolja otthon, ha kell, munkából jövet bevásárol neki. Hozott mandarint, narancsot és banánt. Amit Irénke időnként keres, de nem találja. Akkor a kezébe adom. A héját persze szétszórja az ágyában és a földön. A fésűjét is keresi, nem találja. És ma megint bugyit keres.

Nagyon vágytam a hideg sörre. Ellazulni és elaludni. Mert aludni nagyon vágyom. Mellesleg a vérnyomásom le és föl megy, az infúzió alatt meg úgy alszom, mint a bunda. Ugyanis a szobatársaimnak is be van kötve. Nyilván így kevésbé tudnak lármázni, fölkelni, elesni – és eltévedni. Vagy megtalálni, amit nem kell, és nem találni, amit kellene. Emlékezni, amire kéne. Elkeseredni halálosan. Meghatódni kis dolgokon. Ez az öregség? Itt. És másutt?

Uramisten, az előző szobából, ahol egy éjszakát töltöttem, átjönnek a betegek néha beszélgetni. S mit mondanak? Semmit. Semmiről mondanak sok semmit. Ezt teszi mindenki.

A szőke hajú fiatal takarítófiút, aki iszonyatos tempóban takarít, kérdezem, mennyit dolgozik? – 12 órát. Szombat-vasárnap is. – Miért? Az nem lehet, hogy erre kötelezzék. – Így tudom összehozni a havi százezret. – És meg lehet szokni? – Rám néz, és azt mondja: – Meg, ha élni akarok. – Közben meg sem áll, folyamatosan emelgeti a közel egy méter hosszú, rojtos anyaggal szegett felmosófát. Fertőtlenítőszagú.

Egy beteg lépett a szobánkba. Azt hittem, beszélgetni akar. Nem. Keresi az ágyát. Ebben a szobában volt az ágya, állítja, és nézi az ágyakat. – Valamelyik másik szobában kell legyen az ágyad – nyugtatom.

Eddig még nem láttam. Húsz évvel fiatalabb, mint én. Ápol, kedves arcú. Be akar feküdni az ágyamba. Leül a szélére, veti le a papucsát. Megfogom a csuklóját: – Gyere, keressük meg az ágyadat. – Csodálkozva néz rám: – Téged nem ismerlek. Ismertelek?

Mondom a nővérnek, itt olyan súlyos betegek vannak, látom, hogy folyamatosan hozzák őket a mentők, restellem, hogy foglalom a helyet. Már a folyosón is van pótágy. – Nem, maradjon nyugodtan. Nekünk nagy dolog, ha van olyan betegünk, akit nem kell etetni, nem kell rá vigyázni, ez segítséget jelent. Tavaly decemberben is sok volt a beteg, de idén még több. – Csak úgy röpködnek a mentők.

Mari jött látogatóba, hozott házikolbászt, töltött káposztát, és a következőt mesélte: A vidéki nagymamát szépen felöltöztették, és vitték a vasárnapi misére. Selyemruha, kalap, retikül, nagy nehezen lebeszélük a csipkekesztyűről. Beülnek a templomba, és várják csöndesen, míg jön a pap. Vidéken így szokás. Egyszerre csak megszólal a nagymama, és azt kérdezi az unokájától: – Te, vettünk föl bugyit?

Mi van ezzel a bugyival?

Valaki, mikor éppen küzdenek az orvosok az életéért, kérdezi: – Mi a különbség a vég és a halál között? – Az orvosok hallgatnak, a beteg folytatja: – Semmi. Menni kell.

Azt mondja a beteghordozó az ágyamra: – Ez is már esik szét. – Azt hittem, hogy ez egy kitűnő ágy. – Asszonyom, nem templomban vagyunk, ez nem hit kérdése, ez a valóság. Esik szét az ágya.

Jó kis éjszakánk volt. Estére betettek hozzánk egy újabb beteget. Esméletlen volt. Hiába szólunk hozzá, nem reagált. Piros volt az arca, forró a feje, érződött, hogy lázas, vagy éppen magas a vérnyomása?

Megint nem tudtam elérni a szekrényemet. Mikor visszajöttem a parkból, a kabátot, mindent letettem az ágy lábához, és nem tudtam fölvenni éjszakára hálóinget, semmit. Megpróbáltam elhúzni az ágyat, de nem sikerült. Kiderült, hogy le van fékezve.

Jön a beteghordó, mondja: semmi vész, parancsoljon, mindent be lehet tenni, ki lehet venni. Elhúzza az ágyat, visszatolja az ágyat. Megmutatja, hogy kell a féket kezelni. Elmegy.

Fürödni szeretnék, tusolni. Nem ég a villany a végében. Ma este már a tusolóban sem. Ami csak azért baj, mert vagy nyitva hagyja az ember az ajtót, hogy valami fény bejőjjön, de akkor mindenki belát – vagy tök sötét van. Ki kell tapogatni az ülőkéket. Különben egyre jobb szagú a végéfülkénk, úgy értem, mind gyöngébb az átütő pisiszag, mivel szobatársaim egy részét pelenkázni kell, s az a kettő, aki kijár velem együtt, az már tud vigyázni. Vannak előnyök is. Különben mindennap fertőtlenítik. De hiába, ha mellémeget. És mellémeget.

Az asszony, aki kereste az ágyát, benyitott este is. Újból állította, hogy ott van az ágya a mi szobánkban, és le akar feküdni. Mutattuk, hogy pótágy is van. Mindegyikben fekszik valaki. Szomorúan körbenézett, és kiment. Ma háromszor találkoztam vele – mindig az ágyát kereste.

Erdős lármára ébredek: hangosan horkol a pótágyas beteg. Kínlódva, hörögve lélegzik. Időnként horkant, levegő után kapkod. Szóltom, érintem, semmi. Nem reagál. Láthatóan mélyen eszméletlen. Vizelet kivezetve, oxigén az orrában, branül a csuklójában.

Nem akartam csöngetni, hogy a többiek fölébredjenek, kimentem a nővér után. Ott bóbiskolt a folyosó végén, az asztal mellett ülve. Hívtam, nézze meg, valami baj van.

Bejön: – Sok a váladék, azért szörcsög, azért horkol. – S azzal kimegy. Akartam kérdezni, hogy nincs-e leszívó, szokott lenni a kórházakban, de eléggé nemtörődöm volt. Este még ő mosdatta a nénit, küzdött velem, közben így beszélt hozzám: – A seggedet is le kell mossam. – Mikor intettünk neki, azt mondta, hogy úgysem érti. Három óra körül volt. Nemigen tudtam aludni, betöltötte a szobát a néni hörgése. Öt óra körül végül bedugtam a fületemet, mert nagyon kimerült voltam, és elaludtam.

A reggeli váltásra ébredtem. Kiveszem a fül dugót, odanézek, hallom, hogy terminális légzés. Az ősz hajú nővér, aki nagyon gondoskodó és pontos, gyors és határozott, sietve kiált: – Leszívót! – Próbál injekciót adni. Leáll, abbahagyja. Meghosszabbítja a leszívót, a fejével int. Nem kell. Meghalt a néni. Elég nagy küzdelmen ment keresztül. Az arca is eltorzult, kifehéredett az orra, kiverte a halálveríték, ahogy hörgött – nem volt szép halál. A nővér szól, hogy mindannyian menjünk ki a szobából, mert osztják a reggelit, ő pedig el akarja látni a beteget.

Kimegyünk a szobából, mondom a kis Rózsikának, hogy a néni meghalt. – Miért halt volna meg? – kérdezi. Magyarázom, hogy megszűnt a légzése, a hörgése. – Nekem meg ki kell jönnöm a szobából, mikor nem szabad járnom, és itt kell ülnöm, mikor nekem feküdnöm kellene! – Megdöbbenek. – De Rózsika, tegnap tornáztál, lépcsőn jöttél-mentél, este kértelek, hagyd abba a mobilozást, de nem. Gondold végig, most miért haragszol? Azért, hogy öt lépést ki kellett jönni ide az ajtó elé? – Rózsika elhallgat.

A mi Csipkerózsikánk annyira kedves és szép, hogy minden férfi beteghordó udvarol neki, és rámosolyognak, és ő mindegyiket megkínálja csokoládéval. Röpköd és boldog. A beteghordók, az orvosok, műtősök mind örülnek, hogy él. Jön az egyik, kérdezi: – Mi van a nénival? – Bemegy, kijön, ránk mosolyog: – Meg fog gyógyulni.

Egy idő múlva bemegyek, látom, hogy a nővér rendbe teszi a halottat. Mosdani szeretnék, felöltözni, a nővér is látja, hogy nem félek, nyugodt vagyok. Vállat von, ha akarom, tegyem. Ez a nővér már jól ismer engem. A nénit, úgy-ahogy, rendbe tette, letakarta egy lepedővel. Közben felöltöztem.

Persze, reggeliről szó sem volt. (Holter van rajtam, minden harminc percben rászorít a karomra, és méri a vérnyomásom. Most állítják be az új vérnyomás-szabályozó gyógyszereket. Talán sikerül megszüntetni a vérnyomás-ingadozást.) Kinn kérdezem a kislányt: – Szoktál imádkozni? – Nagyon ritkán – mondja tétován. – Szoktál templomba járni? – Igen – mondja ragyogva –, el szoktunk menni a karácsonyi misére. De már évek óta nem. – Hiszel Istenben? – Rám néz olyan tekintettel, mint aki fölösleges dolgokról beszél. Később tünődve néz maga elé, mintha várna valamire.

– Gyere, imádkozzunk egyet a néniért. – Miért?

Reménytelen. Elmondok egy imádságot: – *Uram, legyen meg mindenben a Te akaratod. Akinek élni kell, annak élet, Rózsikának élet, adjál neki sok örömet, sok boldogságot, s aki bevégezte az életét, adjál annak nyugalmat, fogadd szívesen.* – Rózsika hallgatja, néha mondja velem, közben elmosolyodik. Aztán megkérdezi: – Mikor hozzák a reggelit? – Itt van! – Ó, ezt nem szeretem! – mondja a virslire, és a teát is eltolja. – Keresek valami finomat!

A halott rendbe téve és betakarva. A Maritól kapott virágomból néhány szálat a mellére tettem. Aztán újra hívtam Rózsikát: – Gyere, nézd meg! – Nem lehet, még sosem láttam halottat. – Éppen azért, itt az ideje, hogy lássál. Tudod, milyen fájdalmas és

szétesett volt az arca, ahogy küszködött az utolsó percekben, most annyira szép és nyugodt. – Jaj, én nem, nem merek odamenni. – Odajön a másik beteg: – Mi az, hogy bemenni és megnézni a halottat? Csukják be az ajtót, az ember véletlenül odanéz, ha nem is akar. – (Csak résnyre volt kinyitva az ajtó.)

Reménytelenek az emberek. Öregem, fiatalon, félnek a haláltól. Félnek megnézni egy halottat.

Ezek után bementem, és imádkoztam egy kicsit érette. Néztam a lepedőre tett virágot. A letakart testet. Olyan kicsi és lapos lett. Hiszen már előtte is nagyon vékony volt, csont és bőr. Este is éreztem, amikor megfogtam, és próbáltam egy kicsit masszírozni, jobban elhelyezni az ágyban. Az arca tényleg kisimult, nyugalom és béke látszik rajta. A szemét, azt hiszem, maga zárta le, mert nem volt rajta vizes vatta. Kár, hogy nem kötötték föl az állát, kicsit nyitva maradt a szája. A lepedőt a szája fölé húztam. Így szép.

Kilenc óra körül az ágyban olvastam. Egy középkorú nő lépett a szobába feketébe öltözve. Sírva ment az ágy felé. Fölálltam, odakísértem, és úgy emeltem föl a lepedőt a halott arcáról, hogy a száját takarjam. – Ugye szép, megnyugodott az arca? – Rám borult sírva, én mondtam a szokott szöveget: – Az orvosok mindent megtettek érette, nem szenvedett, nem érzett semmit, mert már eszméletlen volt. – (Ennyi hazugságot, ez az egyetlen, amit megengedek magamnak. Nem kell mondani, hogy fulladt, hörögött, kaparta a falat, tépte az ágyneműt.) – Jobb, hogy így történt. Csak szenvedés lett volna az élete. – (Az utóbbit hiszem is.) Sírt, sírt a vállamon. Megkérdeztem, hány éves volt az édesanyja. Nyolcvannégy. Pont annyi, mint én...

Aztán megint odamentünk a nénihez, megcsókolta jobbról-balról, én is megfogtam, keresztet vetettem a homlokára, elmondtam egy imát. Láttam, attól megnyugszik. Elmondtuk együtt a Miatyánkot. Megint átölelt, és megköszönte sírva. Elmesélte, hogy előző este, amikor az intenzívra hozták, azt mondta az édesanyja: – Nagyon szeretlek.

Milyen jó, hogy el tudtak köszönni, s milyen jó, hogy most még láthatja.

Jön a kezelőorvos, csak annyit mond: – Elment. Küldjenek majd gyászjelentést. – De látszik, hogy megilletődött. Emberi hangon szól, nem ad kezet az asszonynak, nem nyúl hozzá, de együtt érez. Mellesleg látta is, hogy van valaki vele, ott vagyok mellette. Kilépünk, ott áll a férje az ajtó előtt. Mondom, hogy jöjjön be, búcsúzzon el. Látom a tekintetén, az arcán, hogy zavart, megdöbbent, fél. – Nem! Úgy akarom megőrizni az arcát, ahogy életében láttam.

Tudjuk, hogy ez nem jó, mert látni kell a halott arcát, különösen akkor, ha szép. Igaz, nem fésülte meg a nővér, még gondolkoztam is, hogy megfésülöm én. Egy kicsit lesimogattam a haját, hogy ne legyen kócos. Látszott a férfin, hogy fél bejönni. Senki sem mert bejönni. El voltak képedve, hiába magyaráztam, hogy ez megnyugtató, az volt nehéz, míg küszködött. Mind azt szajkózta, hogy nem láttak még holttestet.

Hogy lehetne itt vagy más kórházakban bevezetni a ravatalozást, a búcsúzást? Most értem meg, hogy miért mondta az igazgató, hogy nem lehet, mikor nála voltunk, és ajánlottuk, hogy oktatófilmet, gyertyát, szemfedőt is hoznánk, és hogy csak három-öt perc lenne az egész kórházi búcsúzás.

Ebben a környezetben? Minek? Itt csak egy dologra törekedhetek, hogy minél hamarabb kezdjék a reggelit a betegek. Van, akit etetni kell, a másíknak felaprítani, a harmadik cukros, a negyedik félrenyel, az ötödik gyomorbeteg...

Pontosan két órát tartották benn az osztályon. Olvastam, tűnődtem.

Amikor elvitték, morogtak a hullaszállítók, hogy nincs elég jól bebugyolálva, még egy lepedő kell. A nővér türelmetlenül szólt, hogy még az alsó lepedőt is ráterítette,

miért nem merik megfogni? Fölemelték, rácsúztatták a másik hordágyra, s vitték. Ők is féltek. Mindenki fél.

Még hozzátartozik az életünkhöz az előző este. Irénke, aki mellettem fekszik a közép-ső ágyon, kiment a vécére, aztán nem jött vissza. Elmentem megkeresni, megtaláltam a vécén. – Nem megy, nem megy – panaszkodott. Mondtam, hogy viszek glicerinkúpot – de ő nem tudja betenni. Hívtam a nővért. Visszafektettük az ágyba, és betett két kúpot. Meg is volt az eredménye, de akkor már ott volt az eszméletlen beteg is, és a bőséges eredménnyel a csomag valahogy szétesett, ki a padlóra, azt megpróbálta összehozni. Következett a széklet fölszedése a padlóról, de szellőztetés nem. Persze iszonyatos bűz a szobában. S ehhez jött még a haldoklás szaga. Egyszer kijöttem, aztán visszamentem a szobánkba: fullasztó volt a levegő.

Csipkerózsikánkat az egészségből az érdeklő, hogy mit fog most enni. Melegszendvicset szeretne, és kért, menjek ki a büfébe, soroljam el neki mobilon, milyen ételek vannak. Mondtam, nekem nehéz a számokat beütni a mobilomba, mert nem jól látok, üsse be az enyémbé. Igen ám, de nem jutott eszébe a saját száma. Végül ügyesen beírta a számot. (A mobil, noha használok, szeretem, nem való az öregek kezébe.) Hozom a szendvicset, boldogan eszi. Megjelennek a szülei, s hoznak mindenfélét, amit kíván a McDonaldsból, dobozban, zacskóban, főtt és hideg ételt tálkákban, édességeket. Mikulást kicsit és nagyot, zacskósat és dobozosat. Mikulás-nap van (nekem Miklós-nap). És egy nagy meglepetést, aminek nagyon örülök én is: fülhallgatót a tévéhez.

Rózsika szülei mindennap jöttek, két-három órát beszélgettek velem. A kislány amúgy is mindig kiabálva beszélt. Irénke meg is jegyezte egyszer (kicsit leéppült már, ezért sokkal őszintébb): – Miért ordibálsz folyton? – Mind a kettő őszinte.

Kint mintha mi sem történt volna. Erre törekszik az egészségügy – de azért tudom, hogy mindig végigmegy a hír a kórházban, ha meghal valaki. Különösen azért, mert azt hiszem, többen halhattak meg. (Tegnap még pótágy sem volt elég, most pedig nemcsak a mi szobánkból viszik el az üres ágyat, hanem a szomszéd szobából is elvitték, és a következő szobából is.)

Van hely. Sőt van egy üres ágy is.

Kérdezem, kicsit cinkosan, az egyik beteghordót: – Mind meghaltak a betegek? – Nem is tudom – mondja tétován. A mi szobánkban ő is éppen azt a nénit kereste, aki meghalt. Mondom: – Elszállították. – Csodálkozik: – Nahát, nekem nincs is beírva.

Ezeknek utána elég jól telt a délelőtt. Sokára kaptam meg az infúziót, persze elakadt, aztán nagy örömmelre a hipertóniaosztályra küldtek vizsgálatra: dopplerre. Föltették a huszonnégy órás másik holtteret, a szívemet méri. Kezdek magamhoz térni. Többször hallom, vizsgálatnál csodálkozva mondják: – Milyen jól mozog, milyen derűs, mennyire nyugodt, hogy tud járni!

Elnézem, Rózsikánkat hogy röpköd a dolgok fölött, mintha mi sem történt volna. Boldog Irénke befordul a falnak, nem akar kijönni ebédelni, nem akar vécére menni, nem akar tusolni. És nem beszél. Nagy nehezen, tolószéken kihozták az asztalhoz. Tegnap, tegnapelőtt még én vezetgettem. Most nem akar enni. Délután vissza az ágyába. Néha elmosolyodik, aztán megint hallgat. A nővér megnézte, kezdődik a fölfekvés, muszáj fölkelni! (Annak a betegnek is ott volt már a fölfekvés a testén, aki meghalt reg-

gelre. Mint egy kutya. Nem, egy kutya sokkal nyugodtabban hal meg, nincs az orrába bevezetve az oxigén. És nincs bevezetve gumicső a hólyagjába.)

Tűnődöm, hogy Rózsika mindig ilyen volt-e. Vagy ennyit károsodott a kóma ideje alatt? Míg kómában volt, lélegeztették. Utána számolok és beszélgetek vele. Egy hónapja szakított a szerelmével. Merthogy olyan lehetetlen alak volt. – De azért jóban vagyunk. – Éppen megvette a fogamzásgátlót, amikor szakítottak. Itt azt mondták, hogy nem szabad szedni. Azelőtt volt egy másik fiú is. Most meg semmi más, csak a tévé és a mobil. Meg a hölgylapok. És mire vágyik? Autóra.

Ilyen a mi álmodó Csipkerózsikánk. Szép, kedves, őszinte – és önző. Mindennap friss pizsama, friss szalag a hajába, bekéri az aranygyűrűt és a nyakláncát. Irénke, aki egész nap nem beszél, megszólal: – Ennyi csokoládét kapsz, és meg sem kínálsz minket?

Milyen volt Rózsika a betegsége, a kóma előtt? Milyen lett most? És Irénke milyen volt a betegsége előtt? Mit hoz az ember magával? Mi marad, ha jön a leépülés?

Uramisten, ettől őrizz meg. Sokszor tűnődöm, és azt gondolom, hogy a pelenkázástól félek. Máskor azt gondolom, hogy a fájdalomtól. Vagy a leépüléstől?

Az éjszaka közepén egyszer csak érzem, hogy valaki fölemeli a paplanom, és bebújik mellém az ágyba. Az a beteg, aki az ágyát keresi. Nagy nehezen kitessekelem. Odalép a másik ágy mellé, fölveszi Irénke köpenyét, hogy az övé. Magyarázzuk, hogy nem, nem a tiéd. Irénke fölháborodik: – El akarja lopni a köpenyemet! – Valahogy kivezetem a kóborló beteget a folyosóra, előkerül a nővér, odakiséri az ágyához. Már nem csak nappal bújik ki az ágyából, és bolyong a szobákban – minden éjjel keresi az ágyát.

Emlékszem, Gabi is mesélte, hogy miután az édesanyját újraélesztették, nyugtalan lett, és éjszaka elindult, idegen ágyakba akart befeküdni. Azt akarták, hogy vigye át a zárt osztályra. Szerencsére hamar meghalt.

Nézem, nézem, hogy mi történik körülöttem. Bár tudtam mindezt távolról, tanultam, jártam is ilyen osztályon, de köztük élve, a tüneteket részben magamon is megfigyelve – ilyen mélyen nem ismertem a leépülést. Azt hiszem, ha igazában akarok készülni, és meg akarom írni, amit még akarok, mindezt át kellett élnem. Mindettől még jó napom volt. Annácska vidám híreket hozott. Meghallom a hangját, és mindjárt jobb kedvű leszek. Gábor kicsit fájjalja a derekát, de ugyanúgy számíthatok rá. Zuhog az eső, nem tudok sétálni menni.

Tegnap megtaláltam a régi prospektúrát, ahova annak idején bevittem Weöres Sanyika ruháit. Meg a fényképészt, Amy kívánságára. Fényképeztük. Amy elrakta a képeket a szekrény tetejére, egy nagy könyv lapjai közé. Aztán többé nem találta. – Ne keresd, majd kiadja a ház – mondta.

Anyám is itt feküdt holtan. Kicsi szívet hímeztem az ingébe.

Két ajtaja van az épületnek. Megtaláltam az elsőt. Kopott, mállott, be van szögezve. A második kijárat ápolt, frissen festett ajtóval, átépítve szoba-konyhát rendeztek be. Kicsi, ápolt lakás. Fiatal fiú jött ki, ezüstkarikával a fülében.

Megszólítottam: – Jó estét, régóta dolgozik itt? – Nem, csak anyámat látogattam meg. – Mióta lakik itt? – Pár éve. – Úgy emlékszem, régebben itt volt a prospektúra. Jól emlékszem? – Igen, itt volt, s a feléből most egy szép, modern lakás lett.

Olyan furcsa. Diákként itt kezdtem dolgozni, pszichoterápiát gyakorolni Benedek István szárnyai alatt. Ő mondta, hogy nem kell egyetemi végzettség a pszichoterápiá-

hoz. – Ezt érezni kell tudni. Különben is, beszámolnak nekem, s én majd vezetem magukat. – Ballay Judit, kitűnő gyermekpszichiáter, a mesterem mondta: – Anyám mint papfeleség három falu betegét el tudta látni. Engem az orvosgyetemem egy kicsit megzavart, de aztán magamhoz tértem.

Ezt többször elmondom. Mert igaz. A pszichoterápiára születni kell. Na persze, elkövethet valaki hibákat – meg tanul is. De az csak a ráadás.

A nagy épületben volt egy különálló, gyönyörű szobám. Behoztam két kis biedermeier fotelt, két Babits-képet, volt egy díványom meg íróasztalom. Néha haza se mentem, úgy szerettem, hogy itt aludtam éjszaka is. Soha nem féltem. A kórház nekem az otthonom is volt.

Emlékszem, hogy egyszer éppen otthon aludtam, a lakásunkban, amikor meggyilkoltak valakit a szomszédban, és az üvöltözésre felébredtem. De nyugodt maradtam, visszafeküdtem, s aludtam tovább. Amikor viszont a rendőrség szirénázva megérkezett, hogy elvigyék a holttestet, megrémültem, és beszaladtam Jánoshoz (az első férjemhez): – Te, valami nagy baj van. – Igen? De miért nem akkor ijedtél meg, amikor hallottad a halálordítást és az üvöltözést? – Mert azt hittem, hogy a pszichiátrián vagyok. – A pszichiátrián mindez olyan természetes volt, hogy aludhattam tovább.

Ez régen volt. Még láttam a dühöngő, tájékozó betegeket. A kényszerzubbonyt (amit ma a katonaságnál használnak, a fegyverletételnél). Még nem voltak pszichofarmakok. Sose féltem az elmebetegektől, szerettem őket, ezért nem bántottak. A beteg megérzi, hogyha szeretik. Később is visszajártam, művészetterápiát kezdeményeztem. Ennek is hosszú története van.

Egyszer Vikár Gyurival futottam össze az egyik osztályon, és nekem hirtelen vécére kellett mennem. Gyuri a férfiosztályon volt orvos, ezért a női vécéhez nem volt kulcsa. Éppen arra jött egy hermafrodita gyönyörű aranyszőke fürtökkel, nőnek öltözve. Mondom Gyurinak: – Nézd, jön egy nő, elkérem tőle a női vécé kulcsát. – Mire Gyuri: – Nem nő az, hanem hermafrodita. – De azért ideadhatja nekem a női vécé kulcsát, nem? – Aztán hirtelen kapcsoltam – elneveltük magunkat.

Csipkerózsika folytatja a maga könnyű életét. Reméli, hogy a fiújával újra összejön. Mondja, hogy muszáj hamarosan hazamennie, mert közelednek az ünnepek. Közeledik a névnapja és a születésnapja is. Mindig ünnepélyes, nagy születésnapot rendeznek a szülei. Mondom neki: – Aztán majd te rendezed, ha felnőtt. – Én már felnőtt vagyok, de hát az embernek mindig mások rendezik a névnapját meg a születésnapját. – Mondom nevetve: – Kicsi lány, anyád hoz neked mindennap tiszta ruhát, főtt ételt, és ellát mindenféle jóval. Ezt soha nem fogja más megtenni, erre csak egy anya képes. Másképp lesz majd, ha asszony leszel. Mit gondolsz, a gyerekeknek ki rendezi majd?

Csodálkozva néz rám. Talán meg sem érti.

Mit hozott át a régi életéből, milyen a korszellem, ami körülveszi? A tévé mit csöpgött az agyába, meg a női magazinok, vagy a szerelme, akit most a barátjának nevez? És olyan tiszta, olyan kedves, és olyan önző, olyan egyszerű. Vajon milyen volt a kóma előtt? – kérdezem újra mindig magamtól. Mit tudnak az orvosok? Semmit. A testet látják. Az embert kívülről. Magatartás. Beszéd. Tünetek.

Iréнке is beszél. Meséli, hogy két házassága volt, szakácsnőként dolgozott. Mindig megsiratták, ha valahonnan eljött. Mondta is nekik: – Nem fogtok olyan jókat enni ezután. – Nekem meg: – És a tojásos galuskára tegyél egy kis tejfölt, akkor lágyabb, nem szárad ki. – Máskor csak hallgat, és alszik. Hol azért szidják, mert a pelenka mellett

használja az ágytálat, máskor a vécét. Akkor minek pelenkázunk? – Rá kell szoknom, hogy vécére üljek. – Mi lesz otthon? Aztán a pelenkájából kifolyik a pisi, mert nem szól, hogy cserélni kéne.

Hazamegy, de nem tudja, ki fogja ápolni (néha úgy kellett kivezetni, néha ölben kivinni a reggelihez). Mindenki el akarja tartani, de láthatólag csak a kis szoba-konyháját akarják megszerezni. A rokonai akkor is ridegek voltak, mikor egyetlenegyszer bejöttek hozzá. Vádaskodtak, hogy a szomszédnő, aki eddig gondoskodott róla, biztosan megmérgezte, azért hozták be eszméletlenül. A szomszédasszony pedig keserűen mondja nekem, mindig csak ígérte, hogy rá hagyja a lakását. Miközben évek óta gondozza.

Csata az életből kilépő körül. Egy szoba-konyha miatt.

De Irénke haza akar menni. Egyszer kérdezem tőle: – Irénke, és milyenek voltak a házasságaid? – Azt akarták, hogy meghaljak. Aztán az egyiket én is karon szúrtam egy nagy konyhakéssel. – Azért volt valami jó is az életedben? – Igen, amikor váltam. Az egyik részeges volt, a másik meg sunyi. Óvakodj a sunyi emberektől. A sunyi emberek alattomosak. Az is a pénzemet akarta.

Egyszer még azt is mondta nekem meghatottan: – Te voltál a legjobb hozzám ebben az egész kórházban. – (Mert a szobában én voltam egyedül mozgásképes, tiszta tudattal – mennyire tiszta tudattal?) Egyébként leállt. Se vécé, se fürdés, se mosdás, se evés. Befelé fordul, és azt mondja: – Elég volt, én nem akarom folytatni tovább.

Nem is csinál mást, alszik egész nap. Nem hiszem, hogy a néni halála viselte volna meg, vagy a környezet. Csak pár napja van itt. Ha hazamegy, mit kezd magával, mikor járni sem tud egyedül, s nem találja meg azt, amit keres? (Hol talál bugyit magának?)

Próbáltam mondani, hogy kérjen egy szakembert az önkormányzatnál, kell legyen szociális gondozó, és annak tudnia kell, hogy a lakásáért kaphat az öregek otthonában olyan helyet, ahol külön szobája van. Kaphat érte ellátást, ápolást, kosztot, mindent. Nem öröklí senki a lakást, azt adja cserébe az elhelyezésért. Nem érti. Haza akar menni.

Kikerültem a kórházból, már nagyon vágytam hazajönni. Végre alhatok. Saját ágy, fürdőszoba, van hova leülni, van hova tegyem a holmimat. Saját koszt. Mellesleg a koszt nem is volt olyan rossz. Kérdezték is, hogy mi lesz velem, ha egyedül vagyok?

Figyelmeztettek, ne menjek az utcára egyedül. A szobabiciklit még ne használjam. A fejemmel nyaktornát ne végezzek. Körbefogatni lehet, de óvatosan. Uszodába ne menjek. Az utcán vigyázzak, nagyon csúszós az út, valaki mindig kísérjen el. Ne maradjak éjszakára egyedül.

Nem. Így nem érdemes élni. Elmentem sétálni – egyedül. Uszodába is. De azt hiszem, a stroke-osztályra be kellett jönnöm. Ezeket látnom kellett.

Döbbsenten olvasom a zárójelentésben: agyi infarktus. Ezt megúsztam. De vajon mennyire? Belelátam egy kicsit a földi pokolba. (Amiről tudtam, amiről tanultam. Láttam is néhányszor, kívülről.)

Mit él meg az, aki belül van? Egészen belül. Mit érez az a nő, aki kereste az ágycsészét?

Néhány hónap múlva infúziót kaptam, de a másik oldalon, a kórház másik részlegébe kellett bejárnom naponta. Mikor ki kellett mennem a vécére, átmentem oda, ahol korábban feküdtem, hogy ott ismerősek a szobák és a vécék. Betérek az egyikbe, és mit látok? Fogasok a fürdőszobában, minden villany ég, a szappantartónak és mindennek van helye. Nyilván kapott egy kis pénzt a kórház. Valamennyit tudtak pótolni, belülről renoválni.

Abban a részlegben, ahol most vagyok, új függönyök, képek a falon. Nyitva az ablakok, tárva az ajtók, kivezetnek a kertbe: zöldek a fák, a gyep lenyírva. Aránylag kevesebb a beteg, békésen reggeliznek.

Én túl vagyok az infúziós kúrán – ami sajnos nem segített.

Horváth Elemér

ABSZURDITÁSOK

dafnét meztelenül talpig virágban
azért mert egyszer fiatalon láttam
napozni egy kisalföldi határban
smaragd öbölben indigó esőt
azért mivel őbenne bőrig áztam
pálfordulást rémulten-boldogan
akkor is hogyha epileptikus roham
a láthatárt a vasfüggöny előtt
akkor is hogyha nem visz sehova
senki földjét mivel nem ithaka
főnixet turulmadárt a hanságban
trópusokat ahol halálra fáztam
esőköpenyt és szovjet félcipőt
tertulliánt mivel nem hihetőbb

AZ INTERMEZZO

a világ fiatal volt valaha
antik virágban istennő lakott
s esőcseptől hópehelyig az út
elbűvölő odisszea
csornától firenzéig new yorkig
édes csavargás hazulról haza
amig istenek engedik amig
úgy döntenek határozataik
hogy por lehetek maradok
por ami voltam por ami vagyok
élvezem a fátum agyarait
a determinált autonómiát
örökké változnak a csillagok